

osoittautuivat useissa yhteyksissä tehokkaammiksi kuin sitä enemmän muistuttavat koe-esineet. Supernormaalien ominaisuuden suosiminen ilmeni selvimminkin rytikerttusen positiivisessa suhtautumisessa ylisuuriin kohteisiin. Ryt- ja ruokokerttusen suhtautuminen eri suuruksiin atrappeihin esitetään asetelmassa 1, erimuotoisiin asetelmassa 2, mustan ja valkoisen suhteen vaihteluun asetelmassa 3 ja poikkeavan värisiin atrappeihin asetelmassa 4.

Koetulosten mukaan suhtautuvat molemmat lajit samansuuntaisesti muoto-, pinta- ja väriominaisuuksiin, mutta toisistaan poikkeavasti suuruussuhteisiin.

Tuloksia on kuitenkin pidettävä alustavina, sillä valinnan suuri hajoituminen edellyttää erittäin laaja ja monipuolista koetoimintaa ennen kuin voidaan tehdä lopullisia päätelmiä.

Eräiden lintulajien myöhäistä kevätmuuttoa koskevia havaintoja Lounais-Suomen saaristossa.

RAUNO TENOVUO

Myöhäisimpien kevätmuuttajien muuton viime vaiheista on kirjallisuudessamme suhteellisen vähän tietoja. Eri alueiden pesimälinnustoa tarkkailtaessa on kuitenkin voitu havaita, että eräiden lintulajien myöhäisimmät yksilöt saapuvat reviireilleen maamme eteläisimmissäkin osissa vasta kesäkuun puolella. Etenkin manteeilla tuottaa maahamme myöhään saapuvien yksilöiden toteaminen ymmärrettävästi vaikeuksia. Tilanne on melko lailla toisenlainen karussa ulkosaaristossa, missä myöhäisen läpimuuton toteamista helpottaa lintujen esiintyminen mm. puuttomilla luodoilla, usein niille vieraassa elinympäristössä. Lisäksi saattaa linnun käyttäytyminen sekä tyypillisestä reviirilaulusta poikkeava laulutapa olla apuna myöhäisen muuttajan erottamisessa mahdollisista paikallisista pesijöistä. Toisaalta on myönnettävä, että tällaisissakin tapauksissa saattaa olla kysymys harhautuneista, pesimättömistä, yksinäisistä linnuista, jotka ovat jo päättäneet varsinaisen muuton.

Seuraavassa esitän joukon toukokuun lopulla ja kesäkuun alkupuolella vuosina 1948—1957 Lounais-Suomen saaristossa tehtyjä havaintoja, jotka koskevat ilmeisesti tai todennäköisesti vielä muuttomatallaan olevia lintuja. Osittain havaintoni koskevat sellaisia lajeja, joiden muuton voi normaalistikin katsoa jatkuvan kesäkuun puolelle saakka. Osittain taas on kysymys selvästikin poikkeuksellisen myöhäisistä yksilöistä.

Pisimmän ajan olen havaintoja tehnyt Gullkronan selän pohjoisosissa Paraisten ja Nauvon pitäjissä. Täällä olen vuodesta 1948 alkaen viipynyt vuosittain ainakin muutamia päiviä kesäkuun alkupuolella (joskus myös toukokuun lopulla). Kevätmuuton päättymisen aikoina olen ollut myöskin Hiittisten Örössä vv. 1943 ja 1944. Muista Lounais-Suomen ulkosaaristoon vastaavana aikana tehdyistä retkistä ovat mainittavimmat Kökariin 14.—20. VI. 1955, Hiittisten, Nauvon ja Korppoon ulkosaariin 4.—8. VI. 1956 sekä Hiittisten Vänön saaristoon 19.—25. VI. 1957 tehdyt retket.

Syventymättä lähemmin säätilan kehitykseen kunakin havaintovuonna lueteltakoon touko- ja kesäkuun keskilämmöt Turun lentotase-
man lentosäätöpalvelun antamien tietojen mukaisesti. Vertailuarvoina ovat saman aseman mukaiset kauden 1921—1950 touko- ja kesäkuun keskilämmöt.

	Toukokuu (keskilämpö 9.4)	Kesäkuu (keskilämpö 13.8)
1943	10,0	15,8
1944	7,9	12,1
1950	10,1	14,7
1951	6,8	13,2
1952	7,8	13,2
1953	9,4	16,9
1954	12,0	12,9
1955	6,2	12,0
1956	8,5	14,9
1957	8,2	12,1

Huomattakoon, ettei vuodelta 1954, jolloin toukokuu oli poikkeuksellisen lämmin, ole yhtään myöhäistä muuttohavaintoa (olin tällöin Gullkronan alueella 3. VI—17. VI). Toisaalta on runsaasti havaintoja vuosilta 1951 (ks. mm. pensaskerttu, uunilintu ja harmaasiippo) ja 1955, jolloin toukokuu oli kylmä.

Rajoitun seuraavassa esittämään vain maalintuja (kahlaajatkin poisluettuina) koskevia havaintoja. Näistä olen maininnut kaikki ne lajit, joista olen voinut todeta myöhäiseen muuttoon viittaavaa.

Pernis apivorus. Kuuluu niihin lajeihin, joiden muutto jatkuu, todennäköisesti säännöllisestikin, vielä kesäkuun puolella. Esim. Hiittisten Örössä tapasin ylilentäviä yksilöitä 3. VI. ja 7. VI. 1943 sekä 3. VI. 1944. Hiittisten Örskärin yli lensi 1 yks. N 8. VI. 1956. Paraisten Vänässä näin 1 yks. lentävän N 5. VI. 1957.

Cuculus canorus. Nauvon Lökholmissa (karu, vain joitakin puita kasvava ulkosaari) oleskeli 5. VI. 1956 ahkerasti kukkuva, poikkeuksellisen kesy käki — todennäköisesti vielä muuttomatkalla oleva yksilö.

Asio flammeus. Hiittisten Örössä näkyi vielä 30. V. ja 31. V. 1943 ohimutu-tava yksilö.

Caprimulgus europaeus. Kehrääjällä on tapana muuttomatkallaan pysähtyä lepäämään ulkokarien kalliioille. Tällaisilla paikoilla olen tavannut lajin muu-taman kerran kesäkuun puolella: Örön ulkokareilla 5. VI. 1944 2 yks., Kökars-örenillä nousi ♂-lintu useita kertoja lentoon 15. VI. 1955, Hiittisten Lång Måsskärillä 8. VI. 1956 1 yks. ja Nauvon Nordlandetin katajikossa 1 yks. 9. VI. 1957.

Apus apus. Ylilentäviä tervapääskyjä näkyy säännöllisesti vielä kesäkuun alku-päivinä, esim. 4. VI. 1953 13 yks. Paraisten Sorpon lähellä. Kökarissa näkyi vielä 15. VI. 1955 yksi NW-suuntaan lentävä yksilö (myöhästynyt muutta-jako?).

Delichon urbica. Lentotavasta päätellen ovat muutamit toukokuun lopulla ja kesäkuun alussa asumattomien saarten yli lentävät räystäspääskyt olleet muuttavia. Esim. 25. V. ja 26. V. 1951 näin Gullkronan selän N-osassa pohjoi-seen lentäviä 1 + 1 + 1 yks. ja vielä 28. V. 1 yks. Sorpon lähellä. 6. VI. 1955 lensi Nauvon Adön yli 6 yks. — Kökarin ulkokareilla näkyi vielä 17. VI. ja 19. VI. 1955 ylilentäviä yksilöitä, mahd. myöhäisiä muuttajia.

Motacilla flava. Näyttäytyy saaristossa toisinaan vielä touko- ja kesäkuun vaihteessa. 3. VI. 1950 lensi Nauvon Mellanlandetin yli 1 yks. ja 31. V. 1951 istahti 1 yks. rantamäntyyn Nauvon W. Hamnholmissa. 26. V. 1943 näin ♂-linnun karilla Örön lähellä Hiittisissä ja Vänössä oleskeli 6. VI.—8. VI. 1956 pohjan keltävästäräkki (*M.f.thunbergi*) yöpyen pienessä *Phragmites*-kasvustossa laidun-maan keskellä (tuskin pesivä).

Lanius collurio. Koska pikkulepinkäinen esiintyy saaristossa melko yleisenä aina viimeisillä puita kasvavilla saarilla saakka, on vaikea erottaa vielä muutooan jatkavat yksilöt pesivistä. Ilmeiseltä kuitenkin näyttää, että lajin muutto jatkuu vielä kesäkuun puolella. Esim. 9. VI. 1952 näin ♀-linnun pienellä karulla CT-mäntymetsää kasvavalla saarella Gullkronan selällä. 4. VI. 1956 näkyi ♂ kalliometsässä Hiittisten Långskärissä, ja karussa Nauvon Lökholmissa näin 5. VI. 1956 lajia viidessä paikassa — epäilemättä ainakin osa niistä oli muuttoaan jatkavia.

Saxicola rubetra. Näyttää muuttomatoillaan usein pysähtyvän karuille, pää-asiassa katajaa kasvaville saarille. Gullkronan N-osassa olen tavannut lajin kevätmuuton aikana vain 25. V. 1951 (1 yks. Mellanlandetin katajikossa). Vielä 5. VI. 1956 näkyi ♀-lintu katajanummella Nauvon Lökholmissa.

Phoenicurus phoenicurus. Kaikki ulkosaariston karuissa biotoopeissa kesä-kuun alussa vv. 1956 ja 1957 tapaamani leppälinnut ovat olleet naaraita. Esim. 8. VI. 1956 näin lajin Hiittisissä sekä Lång Måsskärin että Örskärin kataji-kossa, 1. VI. ja 6. VI. 1957 katajikkoluodoilla Gullkronan N-osassa. Vielä 21. VI. 1957 tapasin Hiittisten Vänön eteläpuolella Söderössä tervaleppää, koivua ja katajaa kasvavissa notkelmissa kaksi ♀-lintua olosuhteissa, jotka eivät viitan-neet pesimiseen.

Acrocephalus scirpaceus. Muutoin vaikeasti havaittava laji, mutta pari kertaa

olen keskipäivällä (lämpiminä päivinä) kuullut lyhyitä katkelmia rytikerttusen laulusta. Ensimmäisen kerran kuulin laulua 4. VI. 1955 Nauvon Dalskärin MT koivuvaltaisessa sekametsässä ja myöhemmin, 8. VI. 1956 tervaleppärinteessä Hiittisten Vänön Bergskärissä.

Hippolais icterina. Kuuluu epäilemättä lajeihin, joiden viimeisinä saapuvat yksilöt näyttäytyvät vasta myöhään kesäkuun puolella. Hiittisten Tunhamnissa 19. VI. 1950 lyhyen aikaa rantalepissä lauleleva yksilö oli luultavasti tällainen. Ulkomeren rajalla, Vänön Söderössä kuului 21. VI. 1957 muutaman kerran heikkoa laulua suoperäisessä tervaleppää ja koivua kasvavassa notkelmassa.

Sylvia atricapilla. 5. VI—7. 1956 näkyi mustapääkerttuja ulkosaariston maritiimisissa lehtimetsissä kaikkiaan kahdeksassa paikassa (viidellä saarella). Yksikään näkemistäni koiraista ei laulanut; useimmat oleskelivat pensaikoissa tai maassa ruokaillen.

S. nisoria. Ulkosaariston kirjokerttuhavainnoistani ennen vuotta 1956 ks. Luonnon Tutkija 59, ss. 146—148. Koska kesäkuun alussa (4.—8. VI.) v. 1956 tavattiin kirjokerttuja lähes 30 paikassa Hiittisten, Korppoon ja Nauvon ulkosaariston maritiimisissa lehtimetsissä, oli usein vaikea ratkaista oliko kysymyksessä jo reviiireihinsä asettuneita vaiko vielä muuttomatkolla olevia yksilöitä. Vain muutamien olinpaikka ja käyttäytyminen viittasi jälkimmäiseen mahdollisuuteen.

S. borin. Kõkarsõrenillä tavattiin 1 yks. 15. VI. 1955. 5. VI—8. VI. 1956 näkyi muutama selvästi muuttomatkalla oleva yksilö Saaristomeren ulko-osissa. Esim. Nauvon Borstössä ja Hiittisten Bergskärissä näkyi karuilla paikoilla ruokailevia lehtokerttuja. 5. VI. 1956 kuului illalla (klo 21,45) Nötössä mäntymetsässä muutaman kerran oudolta vaikuttavaa, kuitenkin tälle lajille kuuluvaa katkonaista laulua. Nauvon Hamnholmenissa lauleli ♂ aamulla klo 6—7 9. VI. 1957 useissa paikoin VT-mäntymetsässä.

S. communis. Saapui kuten harmaasieppokin (ks. tätä) v. 1951 Gullkronan pohjoisosan saarille vasta toukokuun viimeisinä päivinä. Ensimmäisen havaitsin 28. V. Trollössä ja seuraavan 31. V. Tollholmenissa. Koska pensaskerttu pesii aina Saaristomeren uloimilla kareilla saakka, tuottaa usein vaikeuksia erottaa toisistaan alueella pesivät muuttavista yksilöistä. Eräiden yksilöiden käyttäytyminen ja havaintopaikka Nauvon ja Korppoon ulkokareilla esim. 6. VI. 1956 viittasi kuitenkin muuton jatkumiseen.

S. curruca. Tapasin lajia 4. VI.—8. VI. 1956 Saaristomeren ulko-osissa runsaampana kuin mitä arvioitu pesivän kannan suuruus edellyttäisi.

Phylloscopus trochilus. Eräinä vuosina tapaa verratien myöhään puuttomien tai lähes puuttomien saarten katajikoissa tai männyissä ruokailevia yksilöitä. Esim. 25. V. 1951 laskin Nauvon Mellanlahdetissa 7 yks. eri puolilla saarta (eivät äännelleet) ja W. Hamnholmenissa 31. V. 1951 3 yks. männyissä ruokailemassa. Samana vuonna tapasin vielä 4. VI. läheisessä Duveholmissa n. 3 yks., jotka todennäköisesti nekin olivat muuttavia. Myöskin vuonna 1956 näytti uunilinnun muutto jatkuvan vielä kesäkuun alkupuolella; esim. Nauvon Lökholmin katajikossa ruokailli 5. VI. 2 yks., samoin Trunsössä 6. VI. ja puuttomalla Lång Mäskärillä Hiittisissä tavattiin 8. VI. 1 yks.

Muscicapa striata. Kierrellessäni useilla saarilla Gullkronan selän pohjoisosassa v. 1951 pesivää lintukantaa arvioimassa havaitsin, ettei ensimmäisinä

takseerauspäivinä (24.—27. V.) harmaasieppoa esiintynyt lainkaan. 28. V. tapasin ensimmäisen linnun Paraisten Trollön S-rannalla ja samana päivänä myös kolmella muulla saarella, minkä jälkeen laji tuntui nopeasti vallanneen tavanomaiset olinpaikkansa. — Saaristomeren ulko-osissa näytti harmaasieppo olevan 4. VI—8. VI. 1956 monilla saarilla pesivää kantaa runsaslukuisempi; niinpä niitä esim. Korppoon Björkössä näkyi viidessä kohdin. Puuttoman Örskärin katajikossa Hiittisissä oleskeli 8. VI. 1956 1 yks.

Muscicapa hypoleuca. 24. VI. 1957 oleskeli ♀ eräällä Hiittisten Vänön saari-ryhmän uloimmista saarista, missä kasvoi muutama mänty ja tervaleppä. Mikään ei viitannut pesimiseen.

Emberiza hortulana. Yksi muuttohavainto kesäkuulta: 6. VI. 1956 näkyi Nauvon Boastössä ♂ tiellä ruokailemassa ja vähän myöhemmin kuului kallioiden välisen pienen pellon laidalta heikkoa laulua, joka erehdyttävästi muistutti kultasirkun laulusäettä.

Zusammenfassung: Über die Endphasen des Frühjahrszuges bei einigen spätziehenden Vogelarten im Schärenhof SW-Finnlands.

Die Endphasen des Frühjahrszuges lassen sich im Untersuchungsgebiet, wo sich die Durchzügler manchmal auf artfremden Biotopen aufhalten, relativ leicht verfolgen. Der vorliegende Aufsatz gibt eine Übersicht über diesbezügliche Beobachtungen des Verfassers in den Jahren 1943—57. Berücksichtigt wurden die Landvögel unter Ausschluss von Stelzvögeln. In den Jahren 1951 und 1955 mit kühlem Mai fand der Durchzug mancher Arten auffallend spät statt, i.J. 1954 verhielt es sich umgekehrt.